

DECISIO

Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp

Onderzoek naar Leiden Bio Science Park

Plan van aanpak

Amsterdam, 27 november 2019

TITEL

Onderzoek naar Leiden Bio Science Park; plan van aanpak

DATUM

27 november 2019

OP VERZOEK VAN

Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp

PROJECTTEAM DECISIO

Jaap Broer

Sara de Boer

Menno de Pater

Pim van der Zwet

CONTACTGEGEVENS DECISIO | ECONOMISCH ONDERZOEK EN ADVIES

Valkenburgerstraat 212

1011 ND Amsterdam

T 020 - 67 00 562

E info@decisio.nl

I www.decisio.nl

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
1.1	Achtergrond	1
1.2	Doel en onderzoeksvragen	2
1.3	Eindresultaat	3
1.4	Waarom Decisio?	3
2.	Visie op het vraagstuk	4
2.1	Maatschappelijke waarde en impact LBSP	4
2.2	Rekenkameronderzoek	6
3.	Plan van aanpak	8
	Stap 1: Beleidsreconstructie en aanscherpen analysekader	8
	Stap 2: Gespreksronde	10
	Stap 3: Analyse gemeentelijke inzet en effecten	11
	Stap 4: De rol van de raad	14
	Stap 5: Rapportage en afronding	15

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Leiden Bio Science Park (LBSP) is in 1984 opgericht in het Leeuwenhoekgebied ten westen van het station Leiden Centraal. Het LBSP huisvest het grootste kenniscluster van Nederland op het gebied van Life Science & Health. Onderwijs, onderzoek, zorg en bedrijfsleven komen samen in dit gebied en versterken elkaar. Naast (inter)nationale multinationals en onderzoeksinstituten bevindt zich ook een groot aantal bioscience start-ups in het LBSP. Dit maakt het een levendig gebied met internationale bekendheid en aantrekkingskracht. Het gebied is voornamelijk eigendom van de Universiteit Leiden die de grond in erfpacht uitgeeft aan bedrijven.

De gemeente Leiden heeft twee doelen met het LBSP: florerende kennisinstellingen en bedrijven, en zorgen dat inwoners van Leiden er voordeel van hebben. Om deze doelen te behalen heeft de gemeente onder andere een samenwerkingsovereenkomst afgesloten met de Universiteit Leiden, LUMC en Hogeschool Leiden om Leiden als kennisstad de versterken. In het kader van deze overeenkomst zetten de betrokken partijen zich in voor campusontwikkeling, versterking van onderzoek en onderwijs, internationalisering en voor het gebruik van de stad als lab. In 2005 is de Stichting Leiden Life meets Science opgericht. Ook in deze stichting werkt de gemeente samen met diverse partijen om het LBSP te laten groeien in omvang en kwaliteit. In een investeringspropositie uit 2016 hebben de gemeente Leiden, Universiteit Leiden, LUMC en het LBSP de ambitie uitgesproken om in 2025 de wereldwijde hotspot voor lifesciences en business te worden. Hiervoor zijn de komende jaren investeringen gepland in het LBSP en het stationsgebied¹.

De samenwerkingsverbanden en ambities voor de korte en lange termijn geven aan dat de gemeente nauw betrokken is bij de ontwikkeling van het Leiden Bio Science Park. Tegen deze achtergrond heeft de Rekenkamercommissie het voornemen om onderzoek te laten uitvoeren naar deze betrokkenheid en wat het LBSP de gemeente oplevert. Decisio is gevraagd hiervoor offerte uit te brengen. Met plezier voldoen wij aan dat verzoek. Wij hebben voorliggend projectvoorstel gebaseerd op het offerteverzoek en op het e-mail- en telefooncontact dat wij eind oktober hadden met de heer Dister.

¹ *Investeringspropositie, Unlocking the full potential of the Health & Life sciences (2016).*

1.2 Doel en onderzoeksvragen

De rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp stelt zich de vraag wat de gemeentelijke betrokkenheid bij het LBSP de stad Leiden (en haar omgeving) oplevert. Uit de offerte leiden wij af dat het onderzoek enerzijds gericht is op de onderbouwing en uitvoering van de doelen die de gemeente stelde ten behoeve van LBSP. Anderzijds moet het onderzoek inzicht bieden in de maatschappelijk en economische kosten en baten voor de gemeente Leiden en omgeving. De centrale vraag die daaruit voortvloeit luidt: Wat levert de gemeentelijk betrokkenheid bij het LBSP de stad Leiden (en omgeving) op? Wat zou er gebeuren als de gemeentelijk inzet wordt beëindigd?

De Rekenkamercommissie heeft de volgende onderzoeksvragen geformuleerd waaraan wij ons uiteraard committeren. Deze onderzoeksvragen hebben wij ingedeeld op basis van de inhoud van de vragen. Deze indeling geeft richting aan het plan van aanpak dat volgt in hoofdstuk 3.

Beleidsevaluatie

Waarom is LBSP opgericht?

Wat was/is het idee achter het LBSP?

Zijn de (oorspronkelijke) doelen van de gemeente Leiden gerealiseerd?

Liggen de doelen uit het Beleidsakkoord 2018 – 2022 op schema (o.a. campusontwikkeling)?

Maatschappelijke en economische voordelen (baten)

Wat zijn de directe baten voor de gemeente, zoals belastingopbrengsten OZB, toeristenbelasting, opbrengsten van grondverkoop en bouwleges?

Wat is de directe werkgelegenheid van de bedrijven op het LBSP (grondgebied gemeente Leiden)?

Wat zijn de indirecte baten voor de gemeente, zoals werkgelegenheid bij toeleveranciers?

Wat zijn de effecten op de omgeving (aantrekkelijkheid van LBSP voor de stad, universiteit, LUMC)?

Maatschappelijk en economische nadelen (lasten, risico's)

Wat zijn de directe kosten voor de gemeente, zoals accountmanagement, bijdrage aan organisaties, acquisitiekosten, belastingvrijstellingen, OR of kosten voor een internationale school?

Wat zijn de indirecte gevolgen en nadelen van extra bedrijvigheid op de woningmarkt en het verkeer in Leiden? Wat waren de eventueel opbrengsten geweest als de grond was bestemd voor woningen in plaats voor deze bedrijven?

Wat zijn risico's voor de gemeente t.a.v. het LBSP en andere marktpartijen?

De rol van de raad

Hoe verloopt de informatievoorziening over het LBSP aan de raad?

Wat zijn de beïnvloedingsmogelijkheden van de raad?

Hoe wordt bij de beleidsbepaling rekening gehouden met de voor- en nadelen? Welke afweging vindt daarbij plaats?

Wat heeft de inzet van de gemeente betekend voor het LBSP?

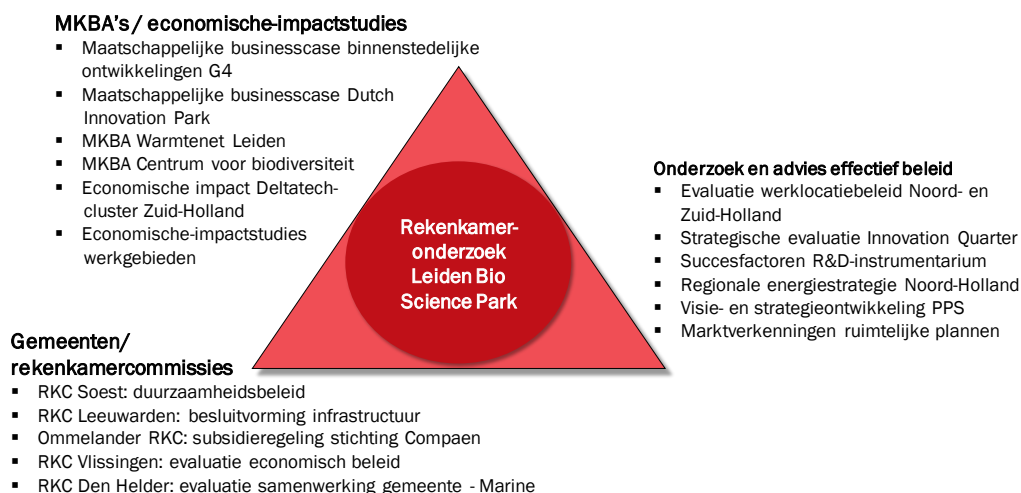
1.3 Eindresultaat

Het resultaat van het onderzoek is een toegankelijk, maar wel analytisch rapport dat onderbouwd antwoord geeft op de gestelde onderzoeksvragen over het Leiden Bio Science Park. Het rapport biedt de Rekenkamercommissie Leiden-Leiderdorp concrete, bruikbare handvatten voor haar conclusies en aanbevelingen.

1.4 Waarom Decisio?

Decisio is een economisch onderzoeksbureau dat ruim 20 jaar actief is op het snijvlak van economie en beleid. Wij doen maatschappelijke kosten-batenanalyses, impactstudies, haalbaarheidsonderzoek en evaluaties. Onze belangrijkste opdrachtgevers zijn rijk, provincies, waterschappen en gemeenten, maar ook werken we voor brancheorganisaties en private bedrijven en instellingen. We doen regelmatig rekenkameronderzoek, waardoor we de werkwijze en het krachtenveld van Rekenkamercommissies goed kennen. Ons werkgebied ligt hoofdzakelijk in het 'fysieke domein': mobiliteit en infrastructuur, bedrijventerreinen, stedelijke ontwikkeling, water, energie en duurzaamheid. Specifiek voor het onderzoek naar het Leiden Bio Science Park wordt kennis en expertise gevraagd op het gebied van MKBA's, economische impact, rekenkameronderzoek en effectief beleid. Decisio beschikt over deze expertise, zie figuur 1.1. Vanuit een recente studie voor de Verstedelijkingsalliantie kennen we de plannen en recente ontwikkelingen op en rond het LBSP goed. Ook uit eerdere onderzoeken, onder andere naar het verstedelijkingsvraagstuk in de G4-steden, de economische impact van TU Delft en het Deltatechnologiecluster in Zuid-Holland, kunnen we de kennis en ervaring gebruiken in het onderzoek naar het LBSP.

Figuur 1.1 Kennis en ervaring Decisio onderzoek Leiden Bio Science Park

2. Visie op het vraagstuk

2.1 Maatschappelijke waarde en impact LBSP

Het kenniscluster Leiden Bio Science Park brengt meerdere effecten met zich mee die economisch en maatschappelijk relevant zijn. Zowel voor Leiden als op (inter)nationaal niveau. In de MKBA voor de uitbreiding van het LBSP (2008) verrichtte Decisio al economisch onderzoek naar de uiteenlopende effecten van het LBSP en uitbreiding ervan. De maatschappelijke en economische waarde die toentertijd aan de orde kwam, is nu nog steeds zeer relevant. Het LBSP genereert werkgelegenheid, direct bij de op het park gevestigde bedrijven, maar ook indirect bij toeleverende bedrijven, detailhandel, horeca, etc. Daarnaast is het LBSP een fundamenteel onderdeel van het Nederlandse vestigingsklimaat en een kenniscluster, bijvoorbeeld door het imago en aantrekkingskracht voor start-ups, spin-offs en kennisuitwisseling. Daarnaast brengt het LBSP ook (maatschappelijke) kosten met zich mee; bijvoorbeeld als gevolg van acquisitie-inspanningen, aanleg en onderhoud van infrastructuur, OV, voorzieningen etc. Tegen deze achtergrond hebben we het volgende concept-analysekader voor het rekenkameronderzoek naar het LBSP opgesteld:

Tabel 2-1 Analyse kader (concept)

Economische impact

- Werkgelegenheid direct
- Werkgelegenheid indirect
- Bestedingen

Financiële effecten

Uitgaven

- Personele inzet gemeente
- Subsidies/bijdragen
- Acquisitiekosten
- Belastingvrijstellingen
- Infrastructuur en openbare ruimte (incl. B&O)
- Internationale school
- *Derving opbrengsten t.o.v. alternatieve ontwikkelingen*

Opbrengsten

- OZB belasting
- Toeristenbelasting
- Grondverkopen en bouwleges
- *Hogere opbrengsten t.o.v. alternatieve ontwikkelingen*

Maatschappelijke effecten

Kosten

- *Mobiliteitseffecten*

Baten

- *Mobiliteitseffecten*
- Agglomeratie-effect
- Imago (aantrekkingskracht)
- Innovatie/ investeringen

Voor de TU-Delft heeft Decisio voerde in 2017 een impactstudie uit waarbij wij op verschillende niveaus keken naar de betekenis van de TU en de campus voor Delft, Zuid-Holland en Nederland als geheel. Deze aanpak is ook bruikbaar voor beantwoording van de vraag wat het Bio Science Park voor Leiden betekent. Voor de rekenkamercommissie Leiden – Leiderdorp ligt de focus op de betekenis van het cluster voor Leiden en de rol en invloed van de gemeente daarbij. Echter, de bredere (maatschappelijke) functie van het Leiden Bio Science Park kan niet buiten beschouwing blijven.

De belangrijkste aspecten van het onderzoek naar het LBSP zijn in onze visie:

1. Bedrijvigheid, onderzoek, onderwijs en de ziekenhuisfunctie zijn de kernactiviteiten op het LBSP. Op het LBSP werken (relatief) veel mensen en voor zover zij woonachtig zijn in Leiden, kun je beargumenteren dat deze werkgelegenheid van belang is voor Leiden. Het is daarbij relevant om onderscheid te maken tussen hoger en lager opgeleide werknemers.
2. Ook ondernemers in Leiden profiteren direct van het LBSP. Studenten, werknemers (ook als ze niet in Leiden wonen) en bezoekers op/van het LBSP geven geld uit in de gemeente. Daarnaast kopen de bedrijven en instellingen diensten en producten in waar ondernemers in Leiden van profiteren. Deze effecten zijn redelijk goed kwantificeerbaar.
3. Als laatste zijn er effecten die minder goed te kwantificeren zijn. De clustervorming op het Leiden Bio Science Park gaat bijvoorbeeld gepaard met schaalvoordelen, samenwerkingsverbanden en kennisuitwisseling die ervoor dat bedrijven effectiever kunnen werken, maatschappelijk relevante innovaties kunnen ontwikkelen en de (inter)nationale concurrentie beter aan kunnen gaan². Andere positieve maatschappelijke effecten voor Leiden en omgeving zijn bijvoorbeeld een gevoel van trots van Leidenaren en de aanwezigheid van onderwijs en een academisch ziekenhuis. Deze effecten zijn niet één op één af te zetten tegen de (financiële) kosten van de gemeente, maar ze vertegenwoordigen wel een maatschappelijke waarde in kwalitatieve zin.

Niet alle effecten zijn echter positief. Het aantrekken van studenten naar de stad zorgt enerzijds voor een blijvend jonge aanwas voor de stad. Anderzijds gaat dit gepaard met huisvestingsproblematiek en mogelijk overlast. De verkeersstromen van en naar het LBSP zorgen voor druk op het wegennet en de stationsomgeving. Een ander vraagstuk dat voor de gehele Randstad geldt, is de (beperkte) ruimte voor de woningbouwopgave. Steden in de randstad willen de woningbouw zoveel

² Deze effecten van clustervorming zijn voornamelijk effecten die de gemeente Leiden overstijgen of voor de individuele bedrijven gelden, maar de aantrekkingskracht en werkgelegenheid van het cluster hebben wel positieve effecten voor de gemeente Leiden.

mogelijk binnenstedelijk realiseren. Dit zorgt voor inpassings- en financieringsuitdagingen. Extra ruimte voor het LBSP betekent automatisch minder ruimte voor wonen. Aan deze aspecten besteden wij ook aandacht in de analyse.

In onze ogen ligt de focus in de onderzoek voornamelijk op de betekenis van het Leiden Bio Science Park in de huidige vorm. Dit betekent dat we kijken naar de positieve en de negatieve effecten en dit vervolgens in een breder perspectief plaatsen om het beeld zo compleet mogelijk te maken.

We beschikken over een uitgebreid instrumentarium om gegevens te verzamelen over het LBSP. We vertalen deze gegevens naar economische indicatoren en brengen ook de maatschappelijke impacts in beeld. Op welke manier we dit doen is nader uitgewerkt in het plan van aanpak in hoofdstuk 3.

LBSP in perspectief

Het LBSP zou of had in theorie ook voor andere ontwikkelingen gebruikt kunnen worden.

Daarbij speelt uiteraard een aantal basisvragen:

- Van wie is de grond? In hoeverre kan de gemeente sturen in het gebruik?
- Hoe aantrekkelijk is (en was in het verleden) het gebied voor andere ontwikkelingen?
- Wat zijn de mogelijkheden i.v.m. het bestemmingsplan (juridisch)?

Een volledige uitwerking van alternatieve ontwikkelingen lijkt ons niet zinvol, te meer daar het realiteitsgehalte waarschijnlijk snel ter discussie komt te staan. Maar met een aantal illustratieve voorbeelden kunnen uiteraard voor- en nadelen van alternatieve ontwikkelingen geschetst worden. Voorbeelden zijn financiële opbrengsten (grond), maatschappelijke effecten op verschillende schaalniveaus (Leiden, de regio of Nederland). Daarbij blijft het de vraag in hoeverre de voorbeelden reëel zijn. Een goede analyse en heldere beschrijving kan discussies over niet-reële ontwikkelingen voorkomen (of het juist interessant maken toch over deze ontwikkelingen na te denken).

2.2 Rekenkameronderzoek

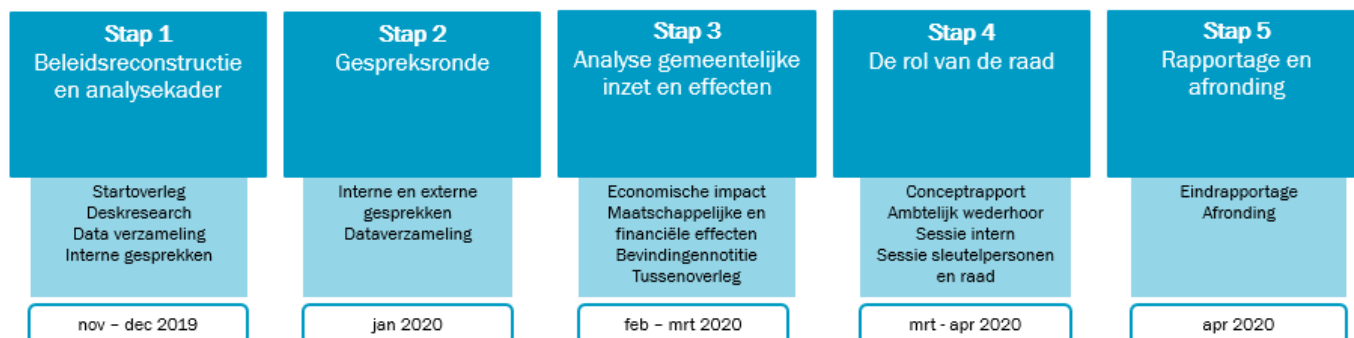
Wij hebben in eerdere rekenkameronderzoeken gemerkt dat het samenspel met de Rekenkamercommissie en de ambtenaren die over de benodigde dossierkennis beschikken, cruciaal is. De Rekenkamercommissie moet op basis van het onderzoek conclusies trekken en aanbevelingen doen voor eventuele aanpassingen in beleid en communicatie. Daarom willen we in het begin van het onderzoek samen met de RKC het analysekader vaststellen (een 'normenkader' ligt in deze uitvraag minder voor de hand) en lijkt het ons zinvol dat de Rekenkamercommissie

bij een aantal gesprekken vertegenwoordigd is. Wij faciliteren dit proces door onze onafhankelijke rol en positie, en onze kennis en ervaring met maatschappelijke- en economische-impactstudies en beleidsadvisering. Wij leveren een voorzet voor de conclusies en aanbevelingen; hoe deze uiteindelijk worden geformuleerd is aan de RKC.

In inhoudelijk opzicht betekent het doen van rekenkameronderzoek dat de focus primair ligt op de gemeentelijke schaal, zonder daarbij blind te zijn voor bredere belangen en voor het feit dat de economie niet ophoudt bij de gemeentegrens. De vraag welke inzet de gemeente pleegt om het LBSP te laten functioneren en verder te ontwikkelen, mede in het licht van de opbrengsten en waar die neerslaan, is een terechte. Ook betekent rekenkameronderzoek dat er scherp moet worden gekeken naar de rol van de gemeenteraad en hoe de raad daarin wordt gefaciliteerd. Dat inventariseren we en we zorgen voor een moment om op de onderzoeksuitkomsten en de rol van de raad te reflecteren met de raadsleden, waarbij het ons ook zinvol lijkt om een aantal externe sleutelspelers (zoals universiteit, LUMC, bedrijfsleven e.d.) uit te nodigen.

3. Plan van aanpak

Voor de uitvoering van dit onderzoek doorlopen we de vijf stappen zoals weergegeven in onderstaand overzicht:

Stap 1: Beleidsreconstructie en aanscherpen analysekader

De eerste fase van het onderzoek gebruiken we om de projectaanpak aan te scherpen, het beleid met betrekking tot het LBSP te reconstrueren en antwoord te krijgen op de eerste deelvraag. Dat doen we aan de hand van de volgende stappen.

Startoverleg

Na gunning van de opdracht plannen we een startoverleg in met de opdrachtgever (een vertegenwoordiging van de rekenkamercommissie). Tijdens dit overleg bespreken we de offerte, het plan van aanpak en de wederzijdse verwachtingen van het onderzoek. We maken afspraken over procedures en planning, de wijze waarop met gegevens wordt omgegaan en de rol- en taakverdeling tussen de rekenkamercommissie en Decisio. Het overleg gebruiken we verder om het (concept)analysekader door te spreken en aan te scherpen.

Gesprek met de gemeentesecretaris en Rekenkamercommissie

Na het startoverleg stellen we voor een gesprek in te plannen met de gemeentesecretaris en een of twee leden van de rekenkamercommissie. Dit gesprek is bedoeld om kennis te maken, het plan van aanpak toe te lichten en om te bespreken hoe we gevraagde informatie over de gemeentelijke inzet het beste boven water kunnen krijgen. In dit kader lijkt het ons ook nuttig om te bespreken met wie we binnen de gemeente in gesprek moeten gaan.

Deskresearch, dataverzameling en interne gespreksronde

Vervolgens gaan we aan de slag met de beleidsreconstructie. We analyseren de oorspronkelijke ideeën achter het LBSP, de doelen van de gemeente met het LBSP en de mate waarin deze doelen (kunnen) worden behaald. Waarom is het LBSP opgericht? Hoe is de vertaling gemaakt van doelen naar beleid, instrumenten en monitoring? Welke resultaten zijn behaald?

Hiertoe verzamelen en bestuderen we beleidsstukken en andere relevante documenten en gaan we in gesprek met betrokkenen binnen de gemeente en (eventueel) het LBSP. Graag gaan we ook in gesprek met mensen die betrokken waren bij de beginfase, om inzicht te krijgen in de beweegredenen om het LBSP op te richten. Het doel van de beleidsreconstructie is inzicht krijgen in de motivatie achter, en doelen van de gemeentelijke betrokkenheid bij het LBSP. Tijdens de gesprekken vullen we ook de lijst aan met relevante gesprekspartners voor de interne en externe gespreksronde in stap 2 van het onderzoek.

Werkwijze gesprekken

Alle gesprekken in dit onderzoek voeren we aan de hand van een gespreksnotitie die we voorafgaand aan het gesprek aan de gesprekspartners mailen. Deze notitie bespreken we vooraf met de rekenkamercommissie. Van alle gesprekken stellen we een kort gespreksverslag op dat we ter verificatie en aanvulling per e-mail voorleggen aan de gesprekspartner(s). De verslagen worden niet openbaar gemaakt. Na de gesprekken houden we telefonisch en/of per mail contact om aanvullende informatie op te halen.

Deze eerste fase is ook bedoeld om een helder beeld te krijgen van de organisatiestructuur en de rolverdeling tussen de gemeente, het LBSP, Universiteit Leiden, het LUMC en de Hogeschool van Leiden. Dit inzicht zorgt ervoor dat we (de verdeling van) de kosten en baten, die we in stap 3 van het onderzoek analyseren, kunnen plaatsen.

Resultaat: handzaam overzicht van beweegredenen, doelen, resultaten en de organisatiestructuur in relatie tot het Leiden Bio Science Park.

Planning: half november – eind december 2019

Stap 2: Gespreksronde

Doordat we in stap 1 de beleidsreconstructie hebben gemaakt en de organisatiestructuur in beeld hebben gebracht, kunnen we in januari 2020 goed voorbereid van start met de bredere gespreksronde.

Interne en externe gespreksronde

In deze stap gaan we in gesprek met intern betrokkenen en een aantal externe sleutelpersonen. De gesprekken gebruiken we om witte vlekken uit de bureaustudie in te vullen en informatie op te halen over economische en maatschappelijke kosten en baten. Zo krijgen we meer inzicht in de betrokkenheid en de rol van de gemeente en verzamelen we input voor de analyse van de kosten en baten. Dit betekent dat we gegevens verzamelen over het aantal werknemers, kosten (o.a. investeringen, subsidies, personeel) en opbrengsten (o.a. OZB). Maar ook dat we ingaan op maatschappelijke effecten als (inter)nationale aantrekkingskracht en de kansen en risico's voor de gemeente. We denken onder andere aan de volgende gesprekspartners:

Intern

- Beleidsambtenaren
- Projectleiders

Extern

- Universiteit Leiden
- LUMC
- Hogeschool Leiden
- Ondernemersvereniging BSP
- Projectontwikkelaar/woningcorporatie
- Twee à drie bedrijven van het LBSP
- Stichting Leiden Life meets Science
- TNO
- KvK

In de gesprekken met mensen van de gemeente besteden we specifiek aandacht aan de rol van de raad. We vragen naar de mate en momenten van informatievoorziening aan de raad, of resultaten zijn gemonitord en wat de beïnvloedingsmogelijkheden zijn (geweest) voor de raad.

Resultaat: gespreksverslagen

Planning: januari 2020

Stap 3: Analyse gemeentelijke inzet en effecten

In deze stap van het onderzoek geldt het analysekader als leidraad. Na het beschikbaar krijgen van alle informatie uit de gesprekken en de deskresearch gaan we aan de slag met de analyse van de effecten van het LBSP (economisch, financieel en maatschappelijk). We brengen deze zoveel mogelijk kwantitatief in beeld, maar dat is niet voor alle effecten mogelijk. Een aantal maatschappelijke effecten, zoals imago of internationale concurrentiepositie, beschouwen we kwalitatief.

We starten door alle opgehaalde informatie in rij en gelid te zetten. Vervolgens brengen we alle effecten zoals uitgewerkt in deelvraag 2 en 3 in beeld:

- Directe en indirecte werkgelegenheid in Leiden en omgeving.
- Bestedingen in Leiden en omgeving.
- Financiële uitgaven en opbrengsten voor de gemeente.
- Maatschappelijke kosten en baten voor de gemeente.

Werkgelegenheid en bestedingen waarderen we door middel van een economische-impactanalyse. Voor de financiële en maatschappelijke effecten gebruiken we de MKBA-theorieën en onze kennis met deze methodiek. We zetten dit voornamelijk in om maatschappelijke effecten in beeld te brengen en dubbeltellingen te voorkomen.

Economische impact

De economische impact van LBSP bevat de directe en indirecte effecten op werkgelegenheid en de lokale economie. Dit wordt veroorzaakt door werknemers in en bezoekers aan het LBSP. Deze informatie halen we op aan de hand van een aantal bronnen, naast de gesprekken. Op basis van het regionale bedrijven- of werkgelegenheidsregister en cijfers van de gemeente kunnen we een beeld schetsen van de bedrijven en organisaties die gevestigd zijn op het LBSP en het aantal bezoekers aan het gebied:

- In welke sectoren zijn de bedrijven actief?
- Hoeveel mensen werken er?
- Hoe heeft zich dit in de afgelopen jaren ontwikkeld?
- Hoeveel bezoekers (aan congressen e.d.) heeft het LBSP ontvangen?

Werkgelegenheid

Deze gegevens vertalen we naar omzet, lonen en toegevoegde waarde op basis van kengetallen per sector. Hiermee maken we een inschatting van de economische betekenis voor Leiden (als aandeel van het bruto regionaal/stedelijk product

bijvoorbeeld). Deze economische betekenis van het gebied is direct te linken aan het Leiden Bio Science Park.

Voor indirecte effecten die samenhangen met het Leiden Bio Science Park analyseren we alle overige relaties. Denk hierbij bijvoorbeeld aan bestedingen van bedrijven op het LBSP: in hoeverre profiteren ondernemers in Leiden hiervan? Dit zijn zogenaamde ‘achterwaartse indirecte effecten’ via inkooprelaties. Dit benaderen we met een geregionaliseerd input-outputmodel, waarin de regio-specifieke productie en sectorstructuur zijn verwerkt (afgestemd op agglomeratie Leiden – Bollenstreek). Dit door onszelf ontwikkelde model bevat de economische relaties tussen verschillende sectoren in de regio, zodat de directe en indirecte effecten op bestedingen en werkgelegenheid berekend kunnen worden. De resultaten verbijzonderen we naar de stad Leiden. Dit maakt het mogelijk een ‘economische foto’ te maken van het LBSP: hoeveel bestedingen en werkgelegenheid zijn gerelateerd aan de bedrijvigheid op het LBSP?

Doordat we gedetailleerde informatie over werknemers per deelsector hebben kunnen we ook een analyse maken van het opleidingsniveau van alle werknemers (direct en indirect) aan het LBSP.

Bestedingen

Naast de werkgelegenheidseffecten schetsen we een beeld van de bestedingen van bezoekers, werknemers en studenten die zonder het LBSP niet in Leiden zouden zijn geweest en hun geld o.a. in de horeca en detailhandel besteden. Dit beeld zal een inschatting zijn op basis van gefundeerde aannames uit recent onderzoek over het LBSP en de organisaties die daar actief zijn³, actuele gegevens van de universiteit, het LUMC en gemeente Leiden, opgehaalde gegevens tijdens gesprekken en kennis uit andere onderzoeken⁴. We zullen inschattingen moeten maken over het aantal woonachtige studenten/werknemers in Leiden, overnachtingen van bezoekers en de bestedingen per persoon. Dit is geen exacte wetenschap en gaat gepaard met onzekerheden, maar geeft wel een goede indicatie of dergelijke effecten substantieel of relatief beperkt zijn. Met de rekenkamercommissie maken we afspraken over de presentatie van deze gegevens (o.a. werken met gemiddelden of bandbreedten).

³ Bijvoorbeeld: Biggar (2012), *Economic Impact of Leiden University and Leiden University Medical Center*.

⁴ Decisio (2017), *Economische impact TU Delft*

Financiële effecten (gemeentelijke inzet)

De financiële effecten zijn de jaarlijkse uitgaven voor en opbrengsten van het LBSP voor de gemeente. We zoomen in op alle gemeentelijke uitgaven en opbrengsten in relatie tot het LBSP. Op basis van gesprekken en documentatie maken we een overzicht van uitgaven (personele inzet, acquisitie, belastingvrijstellingen, infrastructuur, openbare ruimte, de internationale school etc.) en opbrengsten (OZB, toeristenbelasting, grondverkopen, bouwleges etc.). Daarnaast geven we een beschouwing op eventuele derving van opbrengsten of juist extra opbrengsten ten opzichte van alternatieve ontwikkelingen, waarbij we met name naar de bestemming voor woningbouw kijken. Welke inzet pleegt de gemeente om de beoogde doelen te behalen. Wat levert het LBSP de gemeente financieel op? Hoe zit dit als het gebied meer wordt ontwikkeld als woongebied? Wat is de verhouding tussen betrokkenheid van de gemeente en andere samenwerkingspartners?

Maatschappelijke effecten

Naast economische en financiële effecten in de gemeente Leiden en omgeving, zijn er ook maatschappelijke effecten die samenhangen met het bio science cluster. Dit zijn positieve effecten die optreden door de vorming van een (inter)nationaal bekend kenniscluster zoals imago, innovatie en het aantrekken van hoogopgeleide beroepsbevolking naar Leiden. Maar ook negatieve effecten op (de aantrekkelijkheid van) de openbare ruimte door de groei van het LBSP en de mogelijkheden voor woningbouw. Daarnaast kunnen keuzes op het gebied van huisvesting en bereikbaarheid invloed hebben op de hoeveelheid verkeer in, van en naar de gemeente. Deze ontwikkelingen hebben effect op gemeentelijk niveau, maar ook op nationaal niveau kunnen effecten optreden. Denk bijvoorbeeld aan de (inter)nationale concurrentiepositie op het gebied van *health en life sciences*, het inkomensniveau door hoog opgeleide werknemers en maatschappelijke effecten van innovaties. We waarderen deze effecten kwantitatief op basis van kengetallen, als dit niet mogelijk beschouwen we ze kwalitatief.

Mobiliteitseffecten

Eenzijds kan de groei van het LBSP de druk op het wegennet en het station vergroten doordat het gebied meer studenten en werknemers aantrekt. Anderzijds zorgt werkgelegenheid en scholing in de nabijheid van inwoners van Leiden ervoor meer verplaatsingen op de fiets mogelijk zijn en congestie (op de weg en in het OV) vermindert. Meer autoverkeer gaat gepaard met uitstoot, geluidshinder, congestie en verkeersonveiligheid, maar voor de fiets geldt dit in mindere mate en spelen ook positieve gezondheidseffecten een rol. In dit onderzoek nemen we een beschouwing op van de te verwachte mobiliteitseffecten.

Bevindingennotitie en tussenoverleg rekenkamercommissie

We verwerken de resultaten van de analyses in een beknopte bevindingennotitie die we met de rekenkamercommissie bespreken in een tussenoverleg. Tijdens het overleg hebben we aandacht voor de analyses en de onderbouwing van de resultaten. We doen een voorzet voor conclusies en aanbevelingen en nemen deze door met de rekenkamercommissie. Ook bereiden we gezamenlijk de sessies met intern betrokkenen, sleutelpersonen en de raad voor.

Sessie intern betrokkenen

Voordat we alle resultaten verwerken in een conceptrapport leggen we de bevindingennotitie voor aan de intern betrokkenen bij de gemeente. Dit zijn de beleidsambtenaren en/of projectleiders die in een eerdere fase van het onderzoek ook input hebben geleverd. We doen dit om resultaten te verifiëren en onze analyses toe te lichten.

Resultaat: Bevindingennotitie met een overzicht van financiële en maatschappelijke effecten en economische impact.

Planning: februari-maart 2020

Stap 4: De rol van de raad

Door de (interne) gesprekken, aangevuld met deskresearch, hebben we inzicht in de contactmomenten, informatievoorziening en betrokkenheid van de raad. De rol van de raad verwerken we op een feitelijke manier als apart hoofdstuk in het conceptrapport. We hebben aandacht voor de rol, betrokkenheid en zeggenschap van de raad. Daarbij kijken we specifiek of de raad een rol heeft gehad op aspecten waar ze daadwerkelijk op kan sturen.

Opstellen conceptrapport en ambtelijk wederhoor

Na het tussenoverleg met de rekenkamer stellen we een conceptrapport op, op basis van de bevindingennotitie. We verwerken eventuele op- of aanmerkingen uit het overleg en maken het rapport klaar voor het proces van ambtelijk wederhoor. Het rapport wordt zonder conclusies en aanbevelingen voorgelegd aan de gemeentesecretaris voor een ambtelijke reactie. De rekenkamercommissie stelt betrokkenen in gelegenheid te reageren op de bevindingen en de feitelijke rapportage. Wij ondersteunen de opdrachtgever in dit proces en blijven nauw betrokken.

Sessie met sleutelpersonen en raadsleden

We stellen voor om na afronding van de analyses en het overleg met de rekenkamercommissie een sessie in te plannen met de belangrijkste sleutelpersonen in dit onderzoek en raadsleden. In de sessie bespreken we de (concept)resultaten. We lichten de onderzoeksmethoden toe en verifiëren de resultaten. Ook besteden we aandacht aan de ervaringen van de raad in het kader van betrokkenheid en verbondenheid met het (beleid omtrent) Leiden Bio Science Park. Heeft de raad haar kaderstellende, controlerende en vertegenwoordigende rol goed vervuld/kunnen vervullen? (Hoe) zou dat beter kunnen? Deze sessie geldt als vrijkingsslag van de bevindingen en kan zorgen voor draagvlak bij betrokkenen. Eventueel starten we met deze sessie met de raad en sluiten de sleutelpersonen later aan om met raadsleden dieper in te kunnen gaan op hun rol en betrokkenheid.

Resultaat: conceptrapportage

Planning: maart-april 2020

Stap 5: Rapportage en afronding

De analyses verwerken we in een conceptrapport. Deze kent globaal de volgende indeling:

- Managementsamenvatting
- 1. Inleiding
- 2. Onderzoeksaanpak
- 3. Beleidsreconstructie
- 4. Economische, financiële en maatschappelijke effecten
- 5. Rol van de raad

De eindverantwoordelijkheid, de regie en het uitbrengen van de eindrapportage ligt bij de rekenkamercommissie. Dit betekent dat Decisio een voorzet doet voor de conclusies en aanbevelingen, maar de rekenkamercommissie formuleert vervolgens zelf haar aanbevelingen aan de raad en/of het college.

Het concepteindrapport heeft een heldere opbouw. In het rapport besteden we uiteraard aandacht aan de beantwoording van de onderzoeksvragen. Decisio hecht grote waarde aan de leesbaarheid en begrijpelijkheid van rapporten. De samenvatting helpt hierbij en zorgt voor een bondig en navolgbaar overzicht van het onderzoek en de conclusies.

Na dit proces verwerkt Decisio de reacties in het eindrapport.